

Reactie van de Bibliotheek Utrecht op de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen

Utrecht, 17 mei 2013

Algemeen

Wij zijn blij dat er weer een bibliotheekwet in het verschiet is. Hiermee wordt een begin gemaakt om weer enige centrale richting en sturing aan de bibliotheekontwikkeling te geven.

Wij betreuren het echter dat deze wet een schim is geworden van wat deze had kunnen en had moeten zijn. Het belang van een modern stelsel van bibliotheekvoorzieningen in de 21^e eeuw is ondergeschikt gemaakt aan het positiespel tussen de overheden. Hierdoor worden 4 miljoen bibliotheekleden, Nederland als kennisland en Nederland als toonaangevend bibliotheekland tekort gedaan.

Er komt met deze wet immers geen uitzondering in de auteurswet waardoor laagdrempelige vrije toegang tot digitale informatie geregeld wordt, er komt geen contributievrijdom voor de jeugd tot 18 jaar en er komt geen verplichting voor lokale overheden tot bijdrage aan de instandhouding van een dekkend stelsel van voorzieningen.

Wel komt er een aparte digitale landelijke bibliotheek, die in deze separate opzet ongewenst is. Dat leidt immers extra lasten voor burgers, tot dubbele administraties, ongewenste verkaveling van het Nederlandse lezerspubliek en afbraak van de lokale bibliotheken. Indien volhard wordt in de uitname uit het gemeentefonds zal de rekening immers doorgeschoven worden en zullen het de lokale bibliotheken zijn die het gelag betalen. Beter zou zijn (ook onder het motto: wie betaalt, bepaalt) om de financiering en de governance bij de bibliotheken te leggen en coördinatie en centrale uitvoering van de Koninklijke Bibliotheek. De argumentatie dat de branche dat niet wil en niet kan berust op een drogreden.

Bovendien wordt de rol van de digitale bibliotheek overbelicht. De kennelijke veronderstelling dat op korte termijn de digitale bibliotheek dominantier wordt dan de fysieke en dat e-content de gedrukte volledig zal verdringen is op niets gebaseerd.

Meer in zijn algemeenheid kan deze wet gezien worden als een regeling van de boekvoorziening in engere zin. Daarbij maakt het niet uit of die boeken fysiek of digitaal geleverd gaan worden. Hoewel deze taak een kerntaak is en blijft van bibliotheken doet deze geen recht aan de brede functie van bibliotheken in de samenleving. Daarom is het spijtig dat in artikel 4 slechts drie van de vijf bibliotheekfuncties benoemd worden en er op pagina 13 van de Memorie van toelichting daaraan nog enige lippendienst bewezen wordt. Opname van alle vijf functies is voor een actief burgerschap in een democratische samenleving van belang. Nu de toegang tot informatie op zich nagenoeg onbeperkt is geworden is het belang van betekenisgeving en duiding -en daarmee van de functie Ontmoeting en debat - exponentieel toegenomen. Verbinding van de informatiefunctie van bibliotheken met andere beleidsterreinen zoals onderwijs, zorg, economische ontwikkeling en burgerschap zou nadrukkelijk een onderdeel van de wet moeten vormen. Artikel 4 zou daartoe in elk geval aangevuld moeten worden met de ontbrekende functies.

Het onderbrengen van een coördinerende rol bij de Koninklijke Bibliotheek is een positieve stap. Dit veronderstelt dat de Koninklijke Bibliotheek in staat wordt gesteld deze rol goed te vervullen en de voorwaarde dat dit in overleg en afstemming met de branche (vertegenwoordiging) plaats vindt. Zonder bindende afspraken daarover zijn ontwikkeling van de digitale bibliotheek en van een nationaal collectiebeleid niet goed en efficiënt mogelijk en daarom dan ongewenst.

De wet zet onvoldoende stappen vooruit om de ondersteunende infrastructuur te verbeteren. De bibliotheekbranche is volwassen genoeg om op basis van een klant-leverancierrelatie diensten in te kopen bij serviceorganisaties. Het toedelen van extra taken aan deze organisaties, waaronder een (fysieke) innovatietaken, is inhoudelijk ongewenst. Innovatie dient gekoppeld te zijn aan

bibliotheekinhoudelijke ontwikkeling en niet aan institutionele positie. Dit gaat voorbij aan de rol die de lokale bibliotheek in innovatie moet spelen en aan de bijdragen van tal van marktpartijen en partners.

Wij zijn er voorstander van een splitsing aan te brengen tussen de algemene beheer- en ontwikkeltaak voor de digitale landelijke bibliotheek en de technische beheertaken die die digitale bibliotheek met zich mee brengt. Deze laatste hebben een inhoud en omvang die ons inziens niet bij de Koninklijke Bibliotheek past, maar waarvoor deze wel –in afstemming met de branche- als opdrachtgever zou kunnen fungeren. De wet laat hier kansen liggen om een eind te maken aan versnippering en soms zelfs concurrentie in de facilitaire ondersteuning. Een model waarbij onder een cooperatieve structuur taken van Bibliotheek.nl en NBD/Biblion zouden worden ondergebracht zou hieraan een eind kunnen maken. De wet zou hiervoor ruimte moeten laten.

In een veranderende omgeving is innovatie van levensbelang. Het creëren van een efficiënte ondersteuningsstructuur, zoals hierboven genoemd, waarin geen publieke middelen worden vermorst is daarvoor een voorwaarde. In artikel 8 zou echter expliciet opgenomen dienen te worden dat de Koninklijke Bibliotheek nadrukkelijk ook de taak heeft om in samenspraak met het bibliotheekveld de ontwikkeling van de bibliotheekfuncties te stimuleren en organiseren.

Bovenstaande opmerkingen zijn zo veel mogelijk bij de onderstaande artikelsgewijze bespreking verwerkt. Voor zover deze afwijken van de standaardreactie zijn ze in cursief opgenomen.

Artikelsgewijze behandeling

Art.1.b

Door de landelijke digitale bibliotheek te definiëren als een aparte voorziening ten opzichte van de lokale bibliotheek wordt een nieuwe entiteit benoemd. Er wordt een tweedeling gemaakt die ongewenste effecten veroorzaakt. Voor de branche is de entiteit *De bibliotheek*; ongeacht wat de verschijningsvorm ook is. De digitale kant van de bibliotheek is een dienstverleningsconcept, zoals bijvoorbeeld de bibliobus, of de bibliotheek op school. De definitie zelf laat veel ruimte voor interpretatie maar is in ieder meer dan digitale infrastructuur, en content en contextualisering dan in het MvT is gesteld. De digitale kant van de bibliotheek kent bijv. ook diensten.

Art.2

De opsomming in dit artikel laat de landelijke digitale bibliotheek wederom als aparte entiteit verschijnen. Daarmee wordt het beeld versterkt dat de digitale bibliotheek naast de lokale bibliotheek bestaat in plaats daar een onderdeel van te zijn.

Art.4

Tot nu toe is altijd gesproken over vijf functies. Positief is dat er drie functies geborgd worden. We missen de functies die de lokale verankering vormen t.w. cultuur en de sociale functie (ontmoeting & debat). Wij vinden dat deze functies alsnog in de wet moeten worden opgenomen.

Art.5

De netwerkverantwoordelijkheid zoals nu beschreven is een papieren tijger. Er is geen resultaatverplichting en de overheden hebben geen sanctiemogelijkheid ten opzichte van elkaar. Onze verwachtingen over het bevorderen van en het voeren periodiek overleg zijn minimaal. De overheden dienen zich te committeren aan de eisen waaraan een bibliotheekvoorziening moet voldoen (art 7).

Art 6.

Opnieuw wordt de landelijke digitale bibliotheek als aparte entiteit opgevoerd, nu zelfs naast de Koninklijke Bibliotheek. Wij beschouwen het netwerk/stelsel als een entiteit waar alle dienstverlening in welke vorm dan ook georganiseerd wordt en zijn in het kader van onze branchestrategie bezig met de ontwikkeling van de Nationale Bibliotheekpas waarbij voor de leden van de bibliotheek alle dienstverlening in het stelsel met een landelijke pas toegankelijk is.

Art.8

De taken die hier beschreven worden, zijn stelseltaken die de KB namens het ministerie uitvoert alsmede de opdrachttaak voor leesgehandicapten. Daarnaast worden er in de wet op verschillende plaatsen uitvoeringstaken belegd bij de KB. In beginsel kunnen wij dat onderschrijven mits er een wettelijk verankerd paritair besluitvormend overleg tussen de VOB en KB komt.

Daarnaast menen wij dat het stelsel van openbare bibliotheken gediend zou zijn met een sterke landelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de governance bij de branche ligt. Daarin zouden taken die thans bij NBD/Biblion en beheestaken die bij Bibliotheek.nl liggen kunnen worden samengebracht.

Daartoe zou in artikel 8 lid b. de beleidstaak en beheertaak voor de digitale bibliotheek bij de Koninklijke Bibliotheek ondergebracht kunnen worden maar zou ruimte gelaten moeten worden om technische uitvoerende en beheertaken daarvan elders onder te brengen.

Aan dit artikel zou een lid d. moeten worden toegevoegd: - het in samenspraak met het bibliotheekveld stimuleren en organiseren van innovatie en de ontwikkeling.

Art. 9

Een weinig doordacht artikel. Het gaat niet om de inhoud maar om de procedure. Het is vreemd dat waar de bibliotheek tot lokale bevoegdheid wordt verklaard er op nationaal niveau een collectieplan door de KB moet worden vastgesteld. Het levert verplichtingen op voor de bibliotheken en werkt dus kostenverhogend (zie ook art. 7)

Art.10

In lid 2 wordt ten behoeve van beleidsontwikkeling gegevenslevering aan alle betrokkenen in het stelsel opgelegd. Het betreft gegevens over gebruik en personeel. Voor wat betreft de personele kant is de werkgever verantwoordelijk voor beleidsontwikkeling en niet de minister. Beleidsontwikkeling voor gebruik van de bibliotheek, dienstverlening etc. behoort tot het lokale ondernemerschap en dient niet centraal gestuurd te worden door de minister. Bovendien wordt in lid 3 de mogelijkheid geschapen voor verdere gegevenslevering die nu niet gedefinieerd is. Daarmee wordt een ongedekte cheque afgegeven over frequentie en wijze van aanlevering, opnieuw een extra verplichting die kostenverhogend werkt. In dit artikel zijn verregaande centraliserende beleidsvoornemens voor het stelsel gedefinieerd. Dat gaat voorbij aan de aard van het stelsel welke decentraal is.

Hoofdstuk 3 van de wet heeft betrekking op de fysieke openbare bibliotheek. Deze benaming creert een ongewenste en irreële tweedeling tussen fysiek en digitaal.

Art. 11

Wij betreuren het ten zeerste dat de minister de nieuwe wet niet heeft aangegrepen om contributie vrijdom voor de jeugd in te voeren. Dat zou een centrale maatregel zijn waar het decentrale stelsel wel blij mee is.

Art. 13

Wij vinden dit artikel overbodig. Deze netwerktaken kunnen door de bibliotheken op basis van een klant-leverancierrelatie worden ingekocht. Het (exclusief) beleggen van innovaties in het fysieke domein bij de serviceorganisaties vinden wij ongewenst. Dit gaat voorbij aan de rol die de lokale bibliotheek in innovatie moet spelen en aan de bijdragen van tal van marktpartijen en partners.

Bovendien zijn innovaties nimmer uitsluitend fysiek of digitaal en dus niet op deze manier op te delen. Ook hier komt ons bezwaar tegen de tweedeling tussen digitaal en fysiek weer om de hoek kijken.

Art. 14

Een volstrekt overbodig artikel. Wij vinden het vanzelfsprekend dat de huidige leden van openbare bibliotheken gebruik kunnen maken van digitale dienstverlening van de bibliotheek. Ook beschouwen wij het als natuurlijk dat burgers zich alleen aandienen voor digitale bibliotheekdiensten. Een aparte registratie voor digitale dienstverlening en een apart centraal register betekent een kostenpost voor de bibliotheek. Er zal immers uitwisseling van data gerealiseerd moeten worden tussen lokaal en landelijk en vice versa. Als dat niet gebeurt vervuilen de bestanden in rap tempo. Een extra kostenpost die zowel landelijk als lokaal gevoeld zal worden. Wij pleiten dan ook voor het lokaal beheren van de ledengegevens, aangezien dit de praktijk is en daar de expertise en menskracht aanwezig is. Lokale bibliotheken gebruiken ook nu al de ledengegevens om hun dienstverlening en marketing te kunnen uitvoeren. Voor niet vrij beschikbare e-content vinden ook wij een registratie onvermijdelijk. Voor vrij beschikbare content achten wij vrije toegang voor iedereen zonder registratie een belangrijke factor om de bibliotheek aantrekkelijk te positioneren.

Hoofdstuk 4

Het benoemen van hoofdstuk 4 tot de landelijke digitale bibliotheek bevestigt opnieuw de tweedeling tussen fysiek en digitaal die aan de wet ten grondslag ligt. Ook de tweedeling centraal/decentraal doet geen recht aan de bestaande verhoudingen.

Art. 15

In dit artikel worden uitvoeringstaken bij de KB belegd. De branche kan daarmee instemmen mits er een wettelijk verankerd paritair *besluitvormend* overleg komt.

Art. 16

In dit artikel moet geregeld worden dat de voordracht van de branche bindend is.

Art. 17

Er wordt in lid 2 een nieuwe randvoorwaarde ingevoerd voor het lidmaatschap van de bibliotheek. Vooral in de grensstreek gaat dit problemen opleveren voor schoolgaande jongeren die in Duitsland of België wonen. Zij worden uitgesloten van bijvoorbeeld de bibliotheek op school. In lid 4 wordt de tweedeling in het lidmaatschap opnieuw en versterkt ingezet. Dit betekent dat naast het lokale tarief er ook een digitaal tarief zal komen. De consequentie is dat de burger twee facturen ontvangt, een onaanvaardbare situatie.